

Jakub Biernat

Poświadczenie przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym

1. Intensyfikacja różnorodnych kontaktów międzyludzkich na poziomie międzynarodowym wpływa w istotny sposób na wiele zagadnień związanych z obrotem prawnym w Polsce. Dotyczy to również praktyki notarialnej. Polski notariusz, dokonując czynności notarialnych, ma coraz częściej do czynienia z występującym w różnych konfiguracjach tzw. elementem obcym. Może to niejednokrotnie prowadzić do powstania pewnych problemów czy wątpliwości natury prawnej. Jednym z takich zagadnień, które wzbudzają pewne kontrowersje, jest kwestia określenia wymogów dopuszczalności poświadczenia przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym. Problematyce tej warto poświęcić nieco uwagi nie tylko ze względu na wzrost – zwłaszcza w obrocie gospodarczym – jej praktycznego znaczenia, ale także z uwagi na stosunkowo daleko idące różnice poglądów prezentowane w tej materii w wypowiedziach doktryny i w praktyce notarialnej. Celem poniższych uwag jest próba wyjaśnienia – choćby w części – pojawiających się w tym zakresie wątpliwości.

Rozważania dotyczące poświadczenia przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym należy poprzedzić określeniem pojęcia dokumentu sporządzonego w języku obcym, wskazaniem czym różnią się odpis, wyciąg i kopia do-

kumentu oraz scharakteryzowaniem poświadczenia zgodności z oryginałem jako czynności notarialnej¹.

2. W literaturze przyjmuje się, iż pojęcie dokumentu na gruncie prawa o notariacie² powinno być rozumiane szeroko³. Za dokumenty mogą być więc uznane nie tylko sporządzone różnymi technikami pisma, w tym pisma o charakterze dokumentów urzędowych oraz prywatnych w rozumieniu kodeksu postępowania cywilnego⁴, lecz również rysunki, plany, szkice, projekty, wzory itp. Za szerokim rozumieniem pojęcia dokumentu przemawiają względy celowościowe – osoba zwracająca się do notariusza winna mieć możliwość realizacji swoich interesów polegających na poświadczeniu zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii również takiego przedmiotu materialnego, który obejmuje uzewnętrznienie pewnych okoliczności w postaci innej niż pismo. Przedstawiany do poświadczenia dokument nie musi mieć znaczenia prawnego⁵. W konsekwencji notariusz nie jest zobowiązany do badania jego treści w celu stwierdzenia, że z do-

¹ W tym miejscu chciałbym podkreślić, że celem niniejszego opracowania nie jest szczegółowe rozważanie złożonej problematyki pojęcia dokumentu oraz pojęcia czynności notarialnej, a jedynie zasygnalizowanie takich jej aspektów, które mają znaczenie dla dalszych rozważań.

² Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. Nr 22, poz. 91 z późn. zm.), powoływana dalej jako: pr. o not.

³ Por. J. Florkowski, [w:] *Prawo o notariacie z komentarzem*, Warszawa 1993, s. 92. W niniejszym opracowaniu abstrahuję od nabierającej coraz większego znaczenia – również w aspekcie praktyki notarialnej – problematyki tzw. elektronicznych czynności prawnych; por. na ten temat np. J. Przetocki, J. Urbanowicz, A. Wittlin, *Czynności elektroniczne i kryptografia w pracy notariusza*, Rejent 1999, nr 8, s. 90-110.

⁴ Chodzi tu o tzw. dokument w „wąskim (właściwym) sensie”; por. bliżej na ten temat np. T. Ereciński, [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza – postępowanie rozpoznawcze*, t. I, red. T. Ereciński, wyd. 4, Warszawa 2002, s. 510-511; K. Piasecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, red. K. Piasecki, wyd. 2, Warszawa 1999, s. 886; Z. Resich, [w:] *Postępowanie cywilne*, wyd. II zm. Warszawa 2000, s. 374; W. Siedlecki, [w:] *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 228.

⁵ Wymóg taki istniał natomiast w ustawie z dnia 25 maja 1951 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz.U. z 1963 r. Nr 19, poz. 106 z późn. zm.). Stanowiła ona *expressis verbis*, że poświadczony może być tylko taki dokument, który może mieć znaczenie prawne; por. bliżej na ten temat W. Natanson, *Zarys prawa o notariacie*, Warszawa 1953, s. 108; B. Tymeccki, *Notariat i czynności notarialne*, Białystok 1988, s. 109-111.

kumentem tym bądź z samym poświadczeniem wiążą się określone skutki prawne.

Wskazanie, kiedy mamy do czynienia z dokumentem sporządzonym w języku obcym z pozoru nie nastrocza specjalnych trudności. Przy bliższym rozważeniu tej kwestii pojawiają się jednak pewne wątpliwości. Z pewnością dokumentem sporządzonym w języku obcym jest taki dokument, którego treść została w całości sformułowana w języku (lub językach) innym niż polski. Problem kwalifikacji dokumentu jako sporządzonego w języku polskim bądź obcym powstaje natomiast wówczas, gdy dokument został sporządzony częściowo w języku polskim, a częściowo w języku obcym. Wydaje się, iż w takiej sytuacji dokument powinien być traktowany jako sporządzony w języku polskim w dwóch przynajmniej grupach przypadków. Po pierwsze, wtedy gdy elementy wyrażone w języku obcym odnoszą się wyłącznie do nazw własnych (np. adres zamieszkania, nazwa instytucji, tytuł itp.) bądź też pozostają poza istotną treścią dokumentu, która tworzy zamkniętą całość (np. w pewnych okolicznościach, ale nie zawsze, napisana słownie data, nagłówek, adnotacje na papierze firmowym itp.). Po drugie, wtedy gdy ta sama treść dokumentu – o charakterze dokumentu urzędowego w rozumieniu art. 244 k.p.c.⁶ – wyrażona jest zarówno w języku polskim, jak i obcym. Nietrafne i niepraktyczne byłoby bowiem traktowanie jako obcojęzycznego dokumentu wydanego przez władze polskie (ewentualnie inne organizacje – por. art. 244 § 2 k.p.c.) po polsku, tylko dlatego, że pewne elementy jego treści wyrażono w przeważającej większości przypadków, głównie w celu ułatwienia posługiwania się dokumentem, również w języku obcym⁷. Ograniczenie powyższego zastrzeżenia do dokumentów urzędowych należy uznać za pożądane ze względu na to, że tylko w odniesieniu do tego rodzaju dokumentów osoba, która powołuje się na dokument, może w sposób usprawiedliwiony zakładać, iż treść sformułowana w języku polskim i obcym jest rzeczywiście taka sama.

⁶ Por. bliżej na ten temat m.in. pozycje powołane w przypisie 4, np. T. E r e c i ń s k i, [w:] *Komentarz...*, s. 509 i nast.; W. S i e d l e c k i, [w:] *Postępowanie cywilne...*, s. 227 i nast.

⁷ W przeciwnym razie za dokument sporządzony w języku obcym należałoby uznać np. paszport Rzeczypospolitej Polskiej.

W pozostałych przypadkach dokument sporządzony częściowo w języku polskim, a częściowo w języku obcym należy zasadniczo kwalifikować jako dokument obcojęzyczny.

3. Przepisy prawa o notariacie wyróżniają trzy kategorie dokumentów, które mogą być badane pod kątem ich zgodności z dokumentem stanowiącym oryginał. Pomiędzy tymi kategoriami zachodzą istotne różnice.

a. Dokument stanowiący odpis oryginału obejmuje dokładne powtórzenie jego treści. Różni się jednak od oryginału sposobem jej utrwalenia albo jeśli chodzi o technikę użytą dla sporządzenia odpisu (np. oryginał sporządzony jest pismem ręcznym, a odpis – pismem maszynowym), albo jeśli chodzi o nośnik, na jakim sporządzono oryginał i odpis (np. można wyobrazić sobie sytuację, w której oryginał dokumentu utrwalono na materiale, a odpis na papierze), albo jeśli chodzi o zewnętrzny układ oryginału i odpisu sporządzonych tą samą techniką na tym samym nośniku (np. dwukrotne napisanie tego samego tekstu pismem maszynowym, przepisanie treści oryginału przez osobę, która go sporządziła pismem ręcznym).

b. Cechę charakterystyczną wyciągu stanowi okoliczność, że zawiera on powtórzenie nie wszystkich, a tylko niektórych wybranych elementów treści oryginału. Należy podkreślić, że dobór elementów treści wyciągu nie może prowadzić do zniekształcenia czy też wypaczenia treści oryginalnego dokumentu⁸. A zatem literalna zgodność wyciągu z pewnymi elementami oryginału nie przesądza jeszcze o zgodności wyciągu z samym oryginałem. Oznacza to, że z wyciągiem związana jest zawsze pewna doza niepewności, którą może rozwiązać jedynie zbadanie jego treści w kontekście całej treści oryginału. Wypowiedziane wyżej uwagi dotyczące sposobu sporządzania odpisu odnoszą się również do wyciągu.

c. Kopia dokumentu (obecnie w praktyce – kserokopia, dawniej – fotokopia⁹) zawiera dokładne powtórzenie oryginału tak pod względem treści, jak i zewnętrznego układu tekstu. Może się natomiast różnić od oryginału nośnikiem, na jakim tekst jest utrwalony.

⁸ Por. P. C z u b i k, *Legalizacja krajowa dokumentów zagranicznych przeznaczonych do obrotu prawnego w Polsce, krajowych przeznaczonych do obrotu prawnego za granicą. Czynności notarialne konsula*, Kraków 1998, s. 117; W. N a t a n s o n, *Zarys...*, s. 108.

⁹ Por. W. N a t a n s o n, *Zarys...*, s. 108.

W chwili obecnej najistotniejsze znaczenie w praktyce notarialnej ma poświadczenie zgodności z oryginałem dokumentu jego kserokopii.

4. Artykuł 79 pkt 2 pr. o not. zalicza sporządzanie przez notariusza poświadczeń do czynności notarialnych. Przepisy prawa o notariacie wyróżniają jako odrębne czynności notarialne poświadczenie własnoręczności podpisu, poświadczenie zgodności odpisu, wyciągu lub kopii z okazanym dokumentem, poświadczenie daty okazania dokumentu oraz poświadczenie pozostawiania danej osoby przy życiu (art. 96-100 pr. o not.)¹⁰.

W literaturze przyjmuje się, że na gruncie przepisów prawa o notariacie przez czynność notarialną należy rozumieć efekt, rezultat działalności podjętej przez notariusza, a nie same działania polegające na jej dokonywaniu, nie przebieg samej czynności¹¹. Jednocześnie twierdzi się, że w polskiej ustawie dochodzi do utożsamienia pojęć „czynność notarialna” i „dokument notarialny”¹². W konsekwencji czynnością notarialną jest sporządzony przez notariusza dokument będący efektem przedsięwzięcia przez niego określonych działań. A zatem czynnością notarialną polegającą na poświadczeniu zgodności z okazanym oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu jest dokument zawierający klauzulę legalizacyjną (obejmującą co najmniej datę i miejsce sporządzenia poświadczenia, oznaczenie kancelarii, podpis notariusza i jego pieczęć – art. 97 pr. o not., por. także art. 98 pr. o not.), która, zamieszczona bądź to na odpisie, wyciągu lub kopii, bądź to na karcie z nim połączonej, stanowi wyraz dokonania przez notariusza porównania treści dwóch dokumentów i stwierdzenia, iż cała treść określonego dokumentu odpowiada bądź to pewnym elementom treści

¹⁰ Tak J. Florowski, [w:] *Prawo o notariacie...*, s. 92.

¹¹ Por. m. in. E. Drozd, *Forma aktu notarialnego*, [w:] *Księga Pamiątkowa. I Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej*, red. A. Oleszko, R. Szytk, Poznań-Kluczbork 1993, s. 12; W. Natanson, *Zarys...*, s. 76; A. Oleszko, *Zakres staranności notariusza przy sporządzaniu czynności notarialnej*, [w:] *Problematyka prawna reprivatyzacji notariatu polskiego*, red. R. Szytk, Poznań-Kluczbork 1996, s. 71.

¹² Co ma wynikać z faktu, że „każda czynność notariusza powinna być ujęta w ramy odpowiedniego dokumentu”; por. B. Tymecki, [w:] *Prawo o notariacie z komentarzem*, Warszawa 1993, s. 6-7. Twierdzenie takie uznaje się niekiedy za zbyt kategoryczne. Twierdzi się bowiem, iż są czynności notarialne, które nie znajdują wyrazu w postaci dokumentu (np. przechowanie), aczkolwiek w związku z ich dokonaniem dokument powstaje; tak E. Drozd, *O potrzebie zmian w prawie notarialnym*, Rejent 2001, nr 5, s. 32.

oryginału (poświadczenie zgodności z oryginałem wypisu), bądź to całej jego treści (poświadczenie zgodności z oryginałem odpisu lub kopii)¹³. Przepisy prawa o notariacie nie określają wprost sposobu, metod, procedury badania przez notariusza poświadczanych dokumentów.

5. Zadaniem notariusza, który dokonuje poświadczenia zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii każdego dokumentu, w tym dokumentu sporządzonego w języku obcym, jest uzyskanie pewności, że okazany oryginał dokumentu i jego odpis, wyciąg lub kopia są tożsame na poziomie treściowym oraz sporządzenie dokumentu (w postaci zamieszczenia klauzuli legalizacyjnej), który to potwierdza. Jak wspomniano, prawo o notariacie nie określa wprost sposobu badania jakichkolwiek poświadczanych dokumentów, w tym dokumentów obcojęzycznych.

Można zatem postawić pytanie, czy dokumenty sporządzone w języku obcym tworzą na tyle specyficzną kategorię dokumentów, że powinno się w stosunku do nich sformułować, w oparciu o regulację zamieszczoną w przepisach prawa o notariacie, pewne szczególne wymogi dopuszczalności dokonania poświadczenia, których nie odnosi się do innych dokumentów¹⁴. Innymi słowy, można zapytać, jak w świetle prawa polskiego powinna wyglądać kwestia poświadczania za zgodność z oryginałem dokumentów sporządzonych w języku obcym.

W literaturze prawniczej można wyróżnić dwa modelowe, przeciwstawne podejścia do tego zagadnienia.

Zgodnie z pierwszym z nich, bezwzględnie konieczną przesłanką dopuszczalności poświadczenia przez notariusza zgodności wyciągu, odpisu lub kopii dokumentu z okazanym oryginałem sporządzonym w języku obcym jest rozumienie przez notariusza treści poświadczanego dokumentu z za-

¹³ Dokonując poświadczenia, notariusz nie tylko porównuje treść dwóch dokumentów (oryginału oraz wyciągu, odpisu lub kopii) i stwierdza ich zgodność, ale – w konsekwencji – również istnienie okazanego dokumentu w danej dacie, por. W. N a t a n s o n, *Zarys...*, s. 106; B. T y m e c k i, *Notariat...*, s. 107.

¹⁴ Wymóg taki, polegający na rozumieniu przez notariusza treści poświadczanego dokumentu, zawierał art. 97 ust. 1 przedwojennego projektu prawa o notariacie, przedstawionego przez izby notarialne: „Notariusz poświadcza zgodność odpisu z okazanym mu dokumentem, jeśli jest on spisany w języku, który notariusz rozumie”, por. W. L. J a w o r s k i, *Reforma notariatu*, Kraków 1929, s. 213. Przepis o takiej treści nie znalazł się jednak w rozporządzeniu Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notaryjacie (Dz.U. Nr 84, poz. 609 z późn. zm.).

chowaniem art. 2 § 3 zd. 2 pr. o not. W konsekwencji notariusz przed dokonaniem poświadczenia powinien domagać się przedstawienia sporządzonego przez tłumacza przysięgłego danego języka obcego tłumaczenia dokumentu na język polski, chyba że sam zna ten język w sposób określony dla tłumaczy przysięgłych. Twierdzi się, że notariusz dlatego musi rozumieć treść poświadczanego dokumentu, aby stwierdzić, czy dokonywana czynność notarialna – a więc poświadczenie zgodności z oryginałem – jest zgodna z prawem, który to wymóg nakłada na niego art. 81 pr. o not. Ponadto podnosi się, że poświadczenie dokumentu o niewiadomej treści stałoby w sprzeczności z autorytetem państwa, w imieniu którego działa notariusz¹⁵.

Temu stanowisku stawia się szereg zarzutów i w konsekwencji formuluje się inne zapatrywanie. Twierdzi się mianowicie, że w przepisach prawa o notariacie nie został sformułowany wymóg rozumienia przez notariusza treści poświadczanego dokumentu, że żądanie tłumaczenia przysięgłego poświadczanego dokumentu naraża klientów kancelarii notarialnych na dodatkowe koszty związane z tłumaczeniami, a niejednokrotnie – w razie braku w Polsce tłumacza przysięgłego danego języka – uniemożliwia dokonanie czynności, a nadto, że praktyka taka jest sprzeczna z szeregiem umów międzynarodowych wiążących Polskę, na mocy których dokumenty sporządzone w języku obcym mają moc dowodową równą dokumentom sporządzonym w języku polskim, bez konieczności ich tłumaczenia i legalizacji. Argumenty te mają prowadzić do drugiego stanowiska, zgodnie z którym do poświadczenia przez notariusza kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym nie jest wymagane przedstawienie jego tłumaczenia przysięgłego¹⁶.

¹⁵ Tak A.J. Szerebada, *Badać, a nie podejrzewać*, Rzeczpospolita nr 124 z dnia 29 maja 2001 roku, s. C3; por. także P. Czubiak, *Legalizacja...*, s. 117-118; J. Florowski, [w:] *Prawo o notariacie...*, s. 92; P. Langowski, *Notariat*, Sopot 1998, s. 49 oraz J. Skrzyppowski, *Jak poświadczyć dokument w języku obcym*, Rzeczpospolita nr 109 z dnia 11 maja 2001 roku, s. C3.

¹⁶ Tak J. Skrzyppowski, *Jak poświadczyć...*, s. C3. Należy zaznaczyć, że w swych rozważaniach autor ogranicza się do problematyki poświadczenia zgodności z oryginałem kopii dokumentu, nie wspominając o odpisach i wyciągach. Ponadto omawia łącznie problematykę poświadczenia zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii oraz poświadczenia własności podpisu, co – wobec okoliczności, iż poświadczenia te stanowią odrębne czynności notarialne – niejednokrotnie prowadzi do formułowania wątpliwych wniosków.

6. Pierwsze z przedstawionych stanowisk, zgodnie z którym bezwzględnie konieczną przesłanką dokonania każdego poświadczenia zgodności z oryginałem dokumentu sporządzonego w języku obcym jest przedstawienie jego tłumaczenia przysięgłego (chyba że sam notariusz zna dany język obcy w sposób określony dla tłumaczy przysięgłych)¹⁷, oparte jest na założeniu, że dokumenty obcojęzyczne stanowią wyodrębnioną kategorię spośród wszystkich dokumentów, jakie mogą być przedstawione do poświadczenia. Twierdzi się nawet, iż to wyodrębnienie znajduje pokrycie bezpośrednio w przepisach prawa o notariacie (w szczególności w art. 2 § 3 zd. 2 oraz art. 81 pr. o not.).

Temu stanowisku można postawić, poza powołanymi wyżej, dalsze poważne zarzuty.

a. Wydaje się, że tak kategoryczne ujęcie omawianego zagadnienia nie ma podstaw w przepisach prawa o notariacie. Innymi słowy, z uregulowań ustawowych nie wynika obowiązek przedstawiania tłumaczenia przysięgłego zasadniczo każdego dokumentu obcojęzycznego, który ma być poświadczony za zgodność z oryginałem¹⁸.

Po pierwsze, takie stanowisko jest trudne do utrzymania na gruncie art. 2 § 3 zd. 2 pr. o not., który stanowi, iż „na żądanie strony (a więc nie notariusza – JB) notariusz może dokonać dodatkowo tej czynności (chodzi o czynność notarialną – JB) w języku obcym, wykorzystując własną znajomość języka obcego wykazaną w sposób określony dla tłumaczy przysięgłych lub korzystając z pomocy tłumacza przysięgłego”.

Skoro zatem przez czynność notarialną, jaką jest poświadczenie, rozumie się dokument zawierający klauzulę legalizacyjną, którego sporządzenie jest wynikiem stwierdzenia zgodności odpisu, wyciągu lub kopii z oryginałem, a art. 2 § 3 zd. 2 pr. o not. dotyczy, zgodnie ze swym wyraźnym brzmieniem, tylko czynności notarialnych¹⁹, to na podstawie tego przepisu strona czynności może ewentualnie jedynie domagać się sformułowania

¹⁷ Rezygnuje się z tego wymogu również w sytuacji, gdy nie ma w Polsce tłumacza przysięgłego danego języka. W takim wypadku postuluje się odpowiednie stosowanie art. 278 k.p.c. i nast., dotyczących powołania biegłego *ad hoc*. Takie stanowisko jest odpowiedzią na zarzut, że w braku tłumacza przysięgłego danego języka poświadczenie na gruncie omawianej koncepcji byłoby niemożliwe, por. A.J. Szereďa, *Badać...*, s. C3.

¹⁸ Por. na ten temat J. Skrzypowski, *Jak poświadczyć...*, s. C3.

¹⁹ Por. w tym duchu W. Natanson, *Zarys...*, s. 43.

klauzuli legalizacyjnej wyrażonej już w języku polskim, a również w języku obcym, przy uczestnictwie tłumacza przysięgłego²⁰. Samo porównanie treści dwóch dokumentów, prowadzące do sporządzenia klauzuli, jest natomiast czynnością pozajęzykową w tym sensie, że nie może być dokonane w jakimkolwiek języku ani polskim, ani obcym, ani tym bardziej, jak wyraźnie wymaga tego omawiany przepis, w dwóch językach niezależnie od siebie (art. 2 § 3 zd. 2 pr. o not. mówi o dokonaniu czynności w języku obcym „dodatkowo”).

Nietrafne jest więc odwoływanie się do tej regulacji dla uzasadnienia konieczności żądania przez notariusza tłumaczenia przysięgłego dokumentu sporządzonego w języku obcym, przedstawianego do poświadczenia. Artykuł 2 § 3 zd. 2 pr. o not. dotyczy czynności notarialnej, a nie dokumentu, w oparciu o który jest ona dokonywana. Przedstawione zasady stosowania tego przepisu będą zatem identyczne bez względu na to, czy dokument przedstawiony do poświadczenia został sporządzony w języku polskim, czy też obcym.

Po drugie, należy rozważyć, czy obowiązek żądania przez notariusza tłumaczenia przysięgłego dokumentu może zostać wyprowadzony z nałożonego na niego obowiązku odmowy dokonania czynności sprzecznej z prawem (art. 81 pr. o not.)²¹. W literaturze podnosi się, że brak takiego tłumaczenia, a w konsekwencji nieznanomość treści poświadczanego dokumentu, może prowadzić do dokonania czynności sprzecznej z prawem, co stanowi naruszenie art. 81 pr. o not.²²

Również w tym zakresie trzeba powrócić do pojęcia poświadczenia jako czynności notarialnej. Poświadczenie jest czynnością polegającą na

²⁰ Powstaje jednak pytanie o celowość takiego działania, skoro osoba przedstawiająca dokument do poświadczenia ma zawsze możliwość oddania we własnym zakresie klauzuli legalizacyjnej do tłumaczenia przysięgłego. Na temat wątpliwości związanych z wykładnią tego przepisu por. bliżej E. D r o z d, *Forma aktu...*, s. 16-19.

²¹ Odpowiednikiem art. 81 pr. o not. w powoływanym wyżej prawie o notariacie z 1933 r. był art. 64. Z przepisu tego (oraz z art. 96 przewidującego *expressis verbis* wymóg zgodności z prawem dokumentu, na którym notariusz poświadcza własnoręczność podpisu) wyprowadzono w literaturze jedynie zakaz spisywania przez notariusza dokumentu o treści sprzecznej z prawem oraz zakaz poświadczania własnoręczności podpisu na takim dokumencie; tak M. A l l e r h a n d, *Prawo o notariacie*, Lwów 1934, s. 96, 141-143.

²² Por. A. J. S z e r e d a, *Badać...*, s. C3; por. także W. N a t a n s o n, *Zarys...*, s. 107-108. Ten ostatni jednak w innym stanie prawnym; por. przypis 5.

porównaniu treści dwóch dokumentów i stwierdzeniu ich zgodności, co znajduje wyraz w postaci klauzuli legalizacyjnej. Jeśli treść dwóch dokumentów porównywanych przez notariusza jest zgodna i znajduje to odzwierciedlenie w prawidłowo sformułowanej klauzuli legalizacyjnej (por. art. 97 i 98 pr. o not.), to poświadczenie zostało dokonane zgodnie z prawem. Nie może tu więc być mowy o naruszeniu art. 81 pr. o not., i to bez względu na treść dokumentu. Artykuł 81 pr. o not., w odniesieniu do poświadczania zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii ma zastosowanie tylko do takiej sytuacji, w której notariusz stwierdza, że odpis, wyciąg lub kopia dokumentu nie są zgodne z oryginałem i na tej podstawie odmawia poświadczania, a więc odmawia dokonania czynności (poświadczania), która byłaby sprzeczna z prawem (pomiędzy dokumentami zachodzi treściowa sprzeczność). Zwolennicy poglądu przedstawionego na wstępie niniejszego punktu zdają się natomiast nie odnosić regulacji zawartej w art. 81 pr. o not., zgodnie z wyraźnym brzmieniem tego przepisu, do czynności notarialnej (poświadczanie), lecz do przedmiotu, w oparciu o który dokonywana jest czynność notarialna (dokument).

b. Za chybiony należy również uznać argument, że dokonując poświadczania odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym notariusz, który nie dysponuje tłumaczeniem dokumentu sporządzonym przez tłumacza przysięgłego tegoż języka, poświadczając dokument o niewiadomej treści. Treść dokumentu jest wiadoma, została jedynie wyrażona w języku obcym. Treść ta może być w każdej chwili, w razie zaistnienia takiej potrzeby, stwierdzona²³. Nie może więc być w tym zakresie mowy o jakimkolwiek naruszeniu autorytetu państwa.

c. Wymaganie przedstawiania każdorazowo przysięgłego tłumaczenia dokumentu sporządzonego w języku obcym dla poświadczania zgodności z oryginałem jego odpisu, wyciągu lub kopii może budzić pewne wątpliwości nie tylko ze względów praktycznych²⁴, lecz również ze względów

²³ Wydaje się, że na analogicznym rozumowaniu opiera się powszechnie akceptowane twierdzenie, zgodnie z którym w świetle uregulowań prawa polskiego fakt, że dokument sporządzony został w języku obcym, nie ma wpływu na możliwość jego wykorzystania w postępowaniu dowodowym oraz na jego moc dowodową. Treść dokumentu zawsze bowiem może być stwierdzona; por. np. P. C z u b i k, *Legalizacja...*, s. 26; W. S i e d l e c k i, [w:] *Postępowanie cywilne...*, s. 228.

²⁴ Jak, o czym była mowa wyżej, brak tłumacza przysięgłego czy dodatkowe koszty.

słuszności czy względów celowościowych. Nie można wykluczyć zaistnienia takich sytuacji, w których wymaganie to można byłoby uznać za nadmierne. Zdarzyć się tak może np. wówczas, gdy treść poświadczanego dokumentu sporządzonego w języku obcym tylko w minimalnym zakresie jest w całości rozumiana przez notariusza, pomimo że nie ma on uprawnień tłumacza przysięgłego.

7. Również drugie przedstawione wyżej stanowisko, zgodnie z którym żądanie przez notariusza tłumaczenia przysięgłego dokumentu przedstawianego do poświadczenia jest niedopuszczalne, ponieważ nie ma uzasadnienia w przepisach prawa²⁵, może budzić wątpliwości.

Przepisy prawa o notariacie nie regulują zagadnienia sposobu i procedury, w jaki notariusz powinien przekonać się o zgodności dwóch dokumentów. Ustawa wymaga jedynie, by w efekcie przedsięwziętych przez notariusza zabiegów mógł on w sposób nie budzący wątpliwości stwierdzić, że odpis, wyciąg lub kopia dokumentu są zgodne z okazanym oryginałem, bez względu na to, czy chodzi o dokument sporządzony w języku polskim, czy też obcym. Prowadzi to do wniosku, że wybór metod badania poświadczanych dokumentów pod kątem ich treści pozostawiono uznaniu notariusza. Nie sposób zatem z góry kategorycznie odmówić notariuszowi prawa do żądania przedstawienia tłumaczenia przysięgłego dokumentu, jeśli jego zdaniem jest to konieczne dla nie budzącego wątpliwości stwierdzenia, że odpis, wyciąg lub kopia dokumentu są zgodne z oryginałem. Okoliczność, że w przepisach prawa o notariacie nie przyznano notariuszowi *expressis verbis* uprawnienia do żądania od strony czynności notarialnej przedstawienia tłumaczenia poświadczanego dokumentu sporządzonego przez tłumacza przysięgłego, nie jest wystarczającą podstawą do formułowania tezy, że żądanie takie jest niedopuszczalne.

8. Przedstawione uwagi prowadzą do wniosku, że zaprezentowane stanowiska, pomimo zasadniczego zróżnicowania, jeśli chodzi o konsekwencje ich przyjęcia, mają pewną wspólną cechę. Cechą tą jest swego rodzaju kategoryzm ujęcia omawianej problematyki. Z jednej strony twierdzi się, iż notariusz – co do zasady – powinien domagać się przedstawienia tłumaczenia przysięgłego dokumentu, z drugiej zaś, że jest on pozbawiony ta-

²⁵ Por. J. Skrzykowski, *Jak poświadczyć...*, s. C3.

kiego uprawnienia. Jak starano się wykazać wyżej, ani jedno, ani drugie tak kategorycznie sformułowane stanowisko nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawa o notariacie. Konsekwencją tego nadmiernego kategoryzmu, przy braku uregulowania ustawowego odnośnie do sposobu, metod, procedury poświadczania przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu, jest niedopuszczalna arbitralność wymagań sformułowanych w ramach przedstawionych koncepcji. Nie ma podstaw ani do tego, by nakazywać notariuszowi, aby niemal zawsze żądał tłumaczenia przysięgłego poświadczanego dokumentu, ani by mu tego w każdym wypadku zakazywać.

9. W tym miejscu należy zaznaczyć, że w związku z omawianą problematyką stanowisko zajęły również organy samorządu notarialnego²⁶. Stosownie do tego stanowiska, dokonywanie poświadczeń dokumentów obcojęzycznych nie powinno w każdym wypadku wiązać się z koniecznością przedstawienia ich tłumaczenia przysięgłego; notariusz może dokonać poświadczenia zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym, jeśli zna ten język w stopniu umożliwiającym zapoznanie się z treścią dokumentu. Notariusz nie może natomiast dokonywać poświadczeń dokumentów sporządzonych w językach obcych, których nie zna²⁷. Celem tego ma być z jednej strony ułatwienie dokonywania prostych czynności poświadczeniowych, z drugiej zaś wyłączenie możliwości dokonania przez notariusza czynności sprzecznej z prawem.

Taki pogląd jest wolny od kategoryzmu wcześniej zaprezentowanych koncepcji, nakazujących lub zakazujących przedstawienia tłumaczenia przysięgłego poświadczanego dokumentu. Pozwala natomiast, z jednej strony dokonać poświadczenia w sytuacji, w której notariusz zbadał treść doku-

²⁶ Stanowisko takie zajęła, w odpowiedzi na pismo prezesa Rady Izby Notarialnej w Warszawie, skierowane w trybie art. 40 § 1 pkt 4 pr. o not., Krajowa Rada Notarialna w uchwale z dnia 12 grudnia 1997 r. Treść stanowiska Krajowej Rady Notarialnej oraz treść pytania Rady Izby Notarialnej w Warszawie uzyskałem dzięki uprzejmości prezesa Rady Izby Notarialnej w Warszawie Pana Notariusza Zbigniewa Klejmenta.

²⁷ Podobny pogląd wyrażono także w literaturze, twierdząc, że notariusz może dokonać poświadczenia dokumentu obcojęzycznego, jeśli „władza językiem, w którym napisany jest dokument”; tak B. T y m e c k i, *Notariat...*, s. 109. Miało to jednak miejsce w oparciu o inny stan prawny, w którym notariusz mógł poświadczać tylko dokumenty mogące mieć znaczenie prawne, czego stwierdzenie wymagało każdorazowej analizy ich treści.

mentu, wykorzystując wyłącznie własną znajomość języka obcego (niekoniecznie odpowiadającą poziomowi jej znajomości wymaganemu od tłumaczy przysięgłych), co ułatwia i przyspiesza dokonywanie poświadczeń, a zarazem nie powoduje dodatkowych kosztów związanych z koniecznością dostarczenia tłumaczenia przysięgłego, z drugiej zaś zażądać tłumaczenia przysięgłego dokumentu wówczas, gdy zdaniem notariusza jest to niezbędne dla nie budzącego wątpliwości stwierdzenia zgodności treściowej dwóch dokumentów.

Według tego stanowiska, wykluczona jest natomiast możliwość dokonania poświadczenia, gdy notariusz nie zna języka, w którym sporządzony został dokument. Ma to chronić przed dokonaniem czynności sprzecznej z prawem, do czego mogłoby dojść w razie poświadczenia zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu o treści sprzecznej z prawem. Takie stanowisko, choć *prima facie* może wydawać się uzasadnione, budzi jednak pewne wątpliwości.

Przede wszystkim, jak wskazano wyżej, art. 81 pr. o not. dotyczy ewentualnej sprzeczności z prawem czynności notarialnej (a więc w tym przypadku poświadczenia zgodności z oryginałem), a nie przedmiotu, w oparciu o który czynność jest dokonywana (w tym przypadku jest nim dokument sporządzony w języku obcym). A zatem stosowanie tego przepisu w odniesieniu do dokumentów, w oparciu o które dokonywane są czynności notarialne, a nie do samych czynności notarialnych, nie może mieć miejsca wprost, a ewentualnie jedynie w drodze analogii. Uzasadnieniem tej analogii może być, jak się zdaje, konieczność ochrony praworządności²⁸. Należy zatem postawić pytanie, czy przez poświadczenie dokumentu o treści nieznannej notariuszowi (a więc być może sprzecznej z prawem) dochodzi do jej realnego zagrożenia.

Przedstawione stanowisko opiera się na pozytywnej odpowiedzi na to pytanie. Wydaje się, że w świetle przepisów prawa o notariacie, nie sposób jednakże wykluczyć odpowiedzi negatywnej. Można sformułować szereg argumentów przemawiających za tym, iż poświadczenie zgodności z ory-

²⁸ Przestrzeganie praworządności „wyprowadza się” na gruncie prawa o notariacie z obowiązku zachowania przez notariusza należytej staranności przy dokonywaniu czynności notarialnych; por. A. O l e s z k o, *Staranność zawodowa notariusza w świetle art. 80 prawa o notariacie*, Rejent 1997, nr 9, s. 18; t e n ż e, *Zakres staranności...*, s. 81.

ginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu, który okazał się być niezgodny z prawem, nie stanowi rzeczywistego i poważnego zagrożenia praworządności. W szczególności:

Po pierwsze, dokonanie poświadczenia nie ma żadnego wpływu na możliwość stwierdzenia niezgodności treści dokumentu z prawem w sposób przewidziany we właściwych przepisach przez odpowiednie organy, zaś konsekwencje stwierdzenia jakiegokolwiek postaci wadliwości dokumentu oryginalnego dotyczą również odpisów, wyciągów i kopii tego dokumentu poświadczonych przez notariusza.

Po drugie, przez poświadczenie zgodności z oryginałem notariusz w rzeczywistości nie kreuje dokumentu o treści sprzecznej z prawem. Odpis, wyciąg lub kopia czerpią swą moc z oryginału. Ewentualne naruszenie prawa, zachodzące w razie istnienia tylko oryginału, nie wzrasta w razie dokonania przez notariusza poświadczenia. Innymi słowy, naruszenie prawa nie jest stopniowalne w stosunku do ilości poświadczonych przez notariusza dokumentów.

Po trzecie, można wskazać sytuacje, wcale nie należące do rzadkości, w których poświadczenie zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu o treści sprzecznej z prawem ma na celu nie naruszenie, lecz ochronę praworządności. Dzieje się tak np. wówczas, gdy określona osoba zamierza przedstawić odpowiednim organom dokument o treści sprzecznej z prawem, lecz z jakichś względów zależy jej na utrzymaniu w posiadaniu jego oryginału.

Stanowisko, zgodnie z którym poświadczenie przez notariusza zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu sporządzonego w języku obcym dopuszczalne jest tylko wówczas, gdy notariusz włada tym językiem, może budzić także dalsze wątpliwości. Przede wszystkim trzeba wskazać, że przyznaje ono kompetencje do dokonywania określonych czynności notarialnych tylko niektórym notariuszom, nie odwołując się w tym zakresie do obiektywnie weryfikowalnych kryteriów dotyczących znajomości języka. Może to wywoływać stan niepewności odnośnie do rozgraniczenia, kiedy notariusz może, a kiedy nie może poświadczyć przedstawionego mu dokumentu. Ponadto wykluczenie możliwości dokonania poświadczenia dokumentu obcojęzycznego, którego treści notariusz nie rozumie, może niejednokrotnie powodować daleko idące komplikacje w odniesieniu do pewności obrotu prawnego. Dzieje się tak w sytuacji, w której

notariusz nie znający danego języka obcego dokonał prawidłowego poświadczenia odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu w nim sporządzonego. Pogląd, zgodnie z którym poświadczenia dokumentu sporządzonego w języku obcym może dokonać tylko notariusz władający tym językiem, może wprawdzie w takim wypadku prowadzić do wniosku, że mamy tu do czynienia jedynie z naruszeniem obowiązku zachowania należytej staranności przez notariusza, może jednakże również być podstawą do formułowania twierdzenia, że taka czynność notarialna, pomimo zgodności odpisu, wyciągu lub kopii z oryginałem i zachowania wymogów z art. 97 i art. 98 pr. o not., jest wadliwa. To ostatnie ujęcie tworzyłoby z kolei trudną do zaakceptowania sytuację, w której każde notarialne poświadczenie dokumentu obcojęzycznego mogłoby zostać zaskarżone i unieważnione w procesie z tego powodu, iż dokonujący go notariusz nie znał języka obcego. Centralnym punktem tego procesu byłoby zatem badanie kompetencji językowych notariusza!

Należy również zauważyć, że ustawodawca polski nie zdecydował się na wprowadzenie *expressis verbis* wymogu rozumienia przez notariusza treści dokumentu. Działanie to może być uznane za celowe, skoro wymóg taki formułowano w propozycjach zmian ustawodawczych już przed kilkudziesięciu laty²⁹. Co więcej, w obowiązującym obecnie prawie o notariacie nie uzależnia się dopuszczalności dokonania poświadczenia od stwierdzenia, iż poświadczany dokument ma „znaczenie prawne”, co na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów powodowało konieczność rozumienia przez notariusza treści dokumentu przedstawianego do poświadczenia³⁰.

10. Podejmując próbę sformułowania stanowiska dotyczącego zagadnienia poświadczania przez notariusza odpisów, wyciągów i kopii dokumentów sporządzonych w języku obcym, alternatywnego w stosunku do zaprezentowanych powyżej, należy przede wszystkim uwzględnić charakter i cel poświadczenia jako czynności notarialnej w kontekście obowiązujących w Polsce uregulowań oraz specyficzny status notariusza w systemie organów ochrony prawnej.

²⁹ Por. przypis 14.

³⁰ Por. wyżej w niniejszym punkcie (w szczególności przypis 27) oraz w pkt 2.

Celem czynności notarialnej, polegającej na poświadczeniu zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii każdego dokumentu, w tym dokumentu obcojęzycznego, jest stwierdzenie, że dokumenty te są ze sobą zgodne pod względem treściowym oraz zamieszczenie odpowiedniej klauzuli legalizacyjnej. Przepisy prawa o notariacie nie wskazują bezpośrednio, w jaki sposób notariusz powinien tego dokonać. Nakładają jednakże na niego szereg obowiązków o ogólniejszym charakterze, których przestrzeganie zapewnia prawidłowe dokonanie każdego poświadczenia. Przede wszystkim notariusz, działający jako osoba zaufania publicznego (art. 2 § 1 pr. o not.), ma przy dokonywaniu czynności notarialnych czuwać nad właściwym zabezpieczeniem praw i słuszych interesów stron (art. 80 § 2 pr. o not.), ma zachować szczególną staranność (art. 49 pr. o not.)³¹, a nadto obowiązany jest odmówić dokonania czynności sprzecznej z prawem (art. 81 pr. o not.). Zastosowanie się do tych wymagań w odniesieniu do czynności notarialnej jaką jest poświadczenie zgodności z oryginałem odpisu, wyciągu lub kopii dokumentu oznacza, że notariusz, dokonując poświadczenia, ma obowiązek uzyskania pewności, że przedstawione mu dokumenty są ze sobą zgodne. Dodatkową gwarancję właściwego postępowania notariusza stanowi okoliczność, że ponosi on za to odpowiedzialność cywilną (art. 49 pr. o not.), karną i dyscyplinarną (art. 50 pr. o not. i nast.)³². A zatem nie ma przekonujących argumentów przemawiających za formułowaniem dodatkowych wymogów dopuszczalności dokonania poświadczenia. W szczególności powyższe uregulowania zapewniają właściwą realizację interesów osób przedstawiających dokument do poświadczenia. Dokonując poświadczenia, notariusz musi więc jedynie stwierdzić, że ma do czynienia z dokumentem, bo tylko dokument może być przedmiotem poświadczenia oraz że treść odpisu, wyciągu lub kopii jest zgodna z okazanym oryginałem. Zachowanie tych wymogów stanowi warunek konieczny i wystarczający do dokonania poświadczenia zgodności dokumentu z oryginałem w sposób zgodny z prawem. Samemu notariuszowi należy po-

³¹ Por. A. Oleszko, *Ustrój polskiego notariatu*, Kraków 1999, s. 150, 186-188; tenże, *Zakres staranności...*, s. 71-72.

³² Por. na ten temat np. A. Oleszko, *Ustrój...*, s. 216-225, 228-238 oraz 255-261 i cytowana tam literatura.

zostawić określenie sposobu, w jaki przekona się o zgodności treści dwóch dokumentów³³.

Uwagi te odnoszą się w pełni do dokumentów obcojęzycznych. W tym więc kontekście nie ma podstaw do wyodrębniania ich jako osobnej kategorii, co do której istnieją specyficzne wymogi dopuszczalności dokonania poświadczenia. Należy natomiast zaznaczyć, iż dokumenty obcojęzyczne wykazują pewną specyfikę na poziomie wachlarza metod, jakimi może posłużyć się notariusz w celu stwierdzenia ich zgodności z oryginałem. Wachlarz ten jest szeroki: notariusz może, ale nie musi, żądać tłumaczenia przysięgłego dokumentu, może uznać za wystarczające tłumaczenie dokonane przez osobę, którą sam uważa za godną zaufania³⁴ bądź dokonać tłumaczenia samodzielnie, pomimo że nie spełnia wymogów określonych w art. 2 § 3 zd. 2 pr. o not., może wreszcie zadowolić się uzyskaniem pewności, iż treść dokumentów jest identyczna bez jej tłumaczenia i rozumienia³⁵. Sposób stwierdzenia zgodności na poziomie treści będzie oczywiście różny, w zależności od tego, czy chodzi o odpis, wyciąg, czy kopię dokumentu. W tym miejscu należy podkreślić, że specyfika odpisu, a przede wszystkim wyciągu, decyduje o tym, iż w praktyce prawidłowe dokonanie poświadczenia bez rozumienia ich treści może wchodzić w grę zupełnie wyjątkowo. Porównując wyciąg z oryginałem dokumentu, notariusz musi bowiem stwierdzić, że dobór elementów jego treści nie zniekształca wymowy oryginału. W tym zakresie zasadniczo konieczne będzie więc uzyskanie przez notariusza ich tłumaczenia, takiego jakie uzna za stosowne.

11. Zdając sobie sprawę, że zaprezentowane stanowisko może budzić kontrowersje ze względu na uznanie za dopuszczalne dokonywania przez notariusza poświadczeń zgodności z oryginałem dokumentów, których tre-

³³ W literaturze trafnie zauważono, iż dokonywana przez notariusza ocena dokumentów stanowiących podstawę dokonania przez niego czynności notarialnej powinna mieć charakter samodzielny. O tym zaś, czy została dokonana z zachowaniem należytej staranności można orzec jedynie na tle konkretnego stanu faktycznego; por. A. O l e s z k o, *Zakres staranności...*, s. 81.

³⁴ Jest to uzasadnione tym, że to notariusz ponosi odpowiedzialność za dokonaną czynność, a więc to jemu należy pozostawić dobór tej osoby; tak też A.J. S z e r e d a, *Badać...*, s. C3, ale tylko w odniesieniu do powołania „tłumacza *ad hoc*” w braku tłumacza przysięgłego danego języka, o czym była mowa wyżej.

³⁵ Dzieje się tak np. wówczas, gdy w obecności notariusza sporządzana jest kserokopia dokumentu, która następnie ma być poświadczona za zgodność z oryginałem.

ści nie rozumie³⁶. Jednakże, jak starano się wykazać wyżej, stanowisko to nie stoi w sprzeczności ze szczegółowymi uregulowaniami prawa o notariacie, a wręcz przeciwnie – wynika z jego przepisów, nie godzi również w zasadę praworządności³⁷. Istotnymi zaletami przyjęcia opisanej koncepcji są natomiast, z jednej strony znaczące i konsekwentne uproszczenie dokonywania poświadczeń we wszystkich tych przypadkach, które zdaniem notariusza nie budzą wątpliwości, z drugiej zaś umożliwienie notariuszowi uzyskania tłumaczenia przysięgłego dokumentu, w razie gdy uzna to za niezbędne dla dokonania poświadczenia, a w konsekwencji zagwarantowania pewności i bezpieczeństwa obrotu.

³⁶ Jako dodatkowy argument na rzecz omawianej koncepcji można wskazać okoliczność, że dokonanie przez notariusza poświadczenia bez rozumienia treści dokumentu nie jest w prawie polskim zdarzeniem jedynym w swoim rodzaju, zdarzeniem zupełnie wyjątkowym. Mamy bowiem do czynienia z czynnościami, które – *toutes proportions gardées* – oparte są na podobnej zasadzie. I tak np. konsul Rzeczypospolitej Polskiej, zamieszczając klauzulę legalizacyjną na dokumencie zagranicznym, poświadcza tylko i wyłącznie autentyczność formalną tego dokumentu, a nie jego zgodność z prawem miejscowym. Konsul nie bada więc treści dokumentu. A zatem może jej nie znać, może jej nie rozumieć, wreszcie może być ona, pomimo dokonanego poświadczenia, sprzeczna z prawem; por. na ten temat P. C z u b i k, *Legalizacja...*, s. 24.

³⁷ W tym miejscu należy zauważyć, że zagadnienie poświadczenia przez notariusza dokumentów obcojęzycznych w kontekście ochrony praworządności może być rozważane również w szerszym – wykraczającym poza przedstawione powyżej kwestie *stricto* jurydyczne – ujęciu, obejmującym np. problematykę „wiarygodności” w odbiorze społecznym dokumentu sporządzonego przez notariusza. Podjęcie próby analizy tej problematyki byłoby ze wszech miar pożądane.